

Wyrok z dnia 16 grudnia 1998 r.

II UKN 389/98

Objęcie rolnika systemem rolniczego ubezpieczenia społecznego nie jest uwarunkowane zamieszkiwaniem rolnika na terenie prowadzonego gospodarstwa rolnego ani zakresem świadczonych prac rolniczych we własnym gospodarstwie rolnym.

Przewodniczący: SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca), Sędziowie SN: Andrzej Kijowski, Andrzej Wasilewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 16 grudnia 1998 r. sprawy z wniosku Zygmunta Czesława D. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o prawo do emerytury, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 28 maja 1998 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 28 maja 1998 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 10 marca 1998 r. [...] w pkt 1 w ten sposób, że dodatkowo zaliczył do okresu ubezpieczenia wnioskodawcy okresy jego zatrudnienia u Juliana D. od 1 kwietnia do 30 listopada w 1961 i 1962 r., w pozostałej części oddalił apelację od tego wyroku, oddalającego odwołanie wnioskodawcy od decyzji organu rentowego odmawiającej przyznania mu prawa do emerytury. W sprawie tej ustalono, że Zygmunt D., urodzony 3 czerwca 1932 r., w dniu 25 lipca 1997 r. zgłosił wniosek o przyznanie mu prawa do emerytury. Organ rentowy odmówił przyznania mu tego świadczenia, ponieważ uwzględnił jedynie 19 lat 8 miesięcy i 18 dni okresów zatrudnienia, nie uznając okresów od 9 stycznia 1959 r. do 28

lutego 1959 r. oraz od 7 czerwca 1959 r. do 31 marca 1961 r. Po rozpoznaniu odwołania Sąd pierwszej instancji wyrokiem z dnia 10 marca 1998 r. uwzględnił wnioskodawcy dodatkowo okresy jego pracy w gospodarstwie rolnym ojca od 9 stycznia do 28 lutego 1959 r. oraz od 7 czerwca 1959 r. do 31 marca 1961 r., uznając, że wnioskodawca do chwili zawarcia związku małżeńskiego i pomimo zameldowania w B., tj. do 1963 r., faktycznie mieszkał i prowadził z braćmi wspólne gospodarstwo rolne i domowe w N. Po tym okresie jego praca w rodzinnym gospodarstwie rolnym miała charakter doraźnej pomocy.

Po rozpoznaniu apelacji wnioskodawcy Sąd Apelacyjny dodatkowo uwzględnił mu okresy pracy w prywatnym zakładzie stolarsko-murarskim Juliana D., uznając, że niezawarcie formalnej umowy o pracę i niezgłoszenie do ubezpieczenia przez pracodawcę nie może powodować ujemnych skutków prawnych dla wnioskodawcy. Sąd drugiej instancji odmówił natomiast zaliczenia do stażu emerytalnego okresu pracy w gospodarstwie rolnym jego rodziny od 5 kwietnia 1966 r. do 31 grudnia 1967 r., uznając, że po zawarciu związku małżeńskiego w 1963 r. wnioskodawca zamieszkał w B., a świadczona przez niego pomoc w rodzinnym gospodarstwie rolnym nie miała charakteru stałej pracy w wymiarze co najmniej połowy etatu. Łączny ustalony staż ubezpieczeniowy wnioskodawcy wynosi 23 lata 6 miesięcy i 17 dni i jest niższy od 25 letniego okresu wymaganego do przyznania prawa do emerytury na podstawie art. 26 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.).

W kasacji wnioskodawcy podniesiono zarzut naruszenia prawa materialnego - art. 5 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) przez przyjęcie wbrew treści art. 228 i 213 KPC, że wnioskodawca jako posiadacz gospodarstwa rolnego nie prowadził go w okresie od 5 kwietnia 1966 r. do grudnia 1967 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wbrew ustaleniom Sądu drugiej instancji ubezpieczony przedłożył już w postępowaniu pierwszoinstancyjnym zaświadczenie Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w O. z dnia 25 lipca 1969 r. potwierdzające jego ówczesny status prawny rolnika, na którego koncie od 1960 r. w rolniczych rejestrach figurowały grunty rolne

w ilości 2,28 ha. Nieuwzględnienie tej okoliczności było głównym zarzutem apelacyjnym ubezpieczonego, który twierdził, że był rolnikiem od 1960 r. i uprawiał własne gospodarstwo rolne, mimo zamieszkiwania poza jego obszarem, aż do przekazania go bratu w 1972 r. Takie twierdzenia ubezpieczonego jednoznacznie potwierdził Sąd pierwszej instancji, który przyjął, że analiza materiału dowodowego w sprawie wykazała, iż ubezpieczony był od 1960 r. rolnikiem, „bowiem prowadził przejęte gospodarstwo rolne na własny rachunek jako samoistny posiadacz”. Równocześnie Sąd ten uwzględnił dodatkowo ubezpieczonemu okresy pracy w rolnictwie tylko w charakterze domownika w gospodarstwie rolnym ojca od 9 stycznia 1959 r. do 28 lutego 1959 r. oraz od 7 czerwca 1959 r. aż do 31 marca 1961 r., nie uwzględniając własnych ustaleń, że ubezpieczony miał już od 1960 r. status prawny rolnika. Okoliczności tych znanych sądowi urzędowo w rozumieniu art. 228 § 2 KPC nie podjął i nie wyjaśnił Sąd drugiej instancji, który bezpodstawnie przyjął, że ubezpieczony nie przedłożył dokumentu potwierdzającego jego status prawny rolnika od 1960 r. Sąd ten nie uwzględnił spornego okresu pracy w rolnictwie (prowadzenia własnego gospodarstwa rolnego przez ubezpieczonego) po 31 marca 1961 r. tylko na tej podstawie, że ubezpieczony mieszkał poza terenem gospodarstwa rolnego i nie pomagał stale rodzinie w pracach rolniczych w wymiarze co najmniej połowy etatu, a nadto ten sporny okres przypadał po okresie zatrudnienia pracowniczego. Tymczasem status prawny rolnika nie wymaga jego zamieszkiwania na terenie prowadzonego gospodarstwa rolnego, a system rolniczego ubezpieczenia społecznego nie uzależnia objęcia rolnika ubezpieczeniem społecznym od ilości świadczonej przezeń pracy rolniczej we własnym gospodarstwie rolnym (art. 1, 6 pkt 1 i 16 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników - jednolity tekst :Dz.U. z 1993 r. Nr 71, poz. 342 ze zm.). Nadto prowadzenie gospodarstwa rolnego, zwłaszcza niewielkiego obszarowo czy produkcyjnie, lub łączenie pracy w gospodarstwie rolnym z zatrudnieniem pracowniczym, było zjawiskiem spotykanym w odniesieniu do tzw. chłoporobotników, którzy dochodząc przyznania im świadczeń emerytalno-rentowych mogli i mogą wykazywać fakty podlegania podwójnemu ubezpieczeniu społecznemu. W pracowniczym systemie ubezpieczeń społecznych zaliczany jest wówczas korzystniejszy ze zbiegających się okresów ubezpieczenia (art. 14 ustawy o z.e.p. i aktualnie art. 6 ust. 8 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw - Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), a nadto w uwzględnieniu okresów opłacania składek na rolnicze

ubezpieczenie społeczne przyznaje się odpowiednie zwiększenie świadczenia pracowniczego (art. 15 ust. 3 oraz ust. 3 a i b ustawy rewaloryzacyjnej). Natomiast przy przyznawaniu rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych uwzględnia się okresy podlegania pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu, jeżeli nie zostały one zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty na podstawie odrębnych przepisów (art. 20 ustawy o u.s.r.). Sąd Apelacyjny bezpodstawnie przyjął, że niezamieszkiwanie na terenie gospodarstwa rolnego i podjęcie zatrudnienia przez ubezpieczonego będącego rolnikiem wyłączało go definitywnie z rolniczego ubezpieczenia społecznego lub chociażby, że mogło mieć przesądzające znaczenie dowodowe dla oceny podlegania temu ubezpieczeniu w spornym okresie. W tym zakresie potwierdziły się zatem kasacyjne zarzuty naruszenia art. 228 § 2 KPC i art. 5 ustawy rewaloryzacyjnej. [...]

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł kasatoryjnie na podstawie art. 393¹³ KPC.

=====